

Hun som elsket Jesus

BOKOMTALE: Gjennom århundrene har det floret ulike forestillinger om «apostlenes apostel» Maria Magdalena, og hennes forhold til Jesus. Idéhistoriker Kristin Brandtsegg Johansen behandler emnet med smittende engasjement i *Maria Magdalena. Disippelen Jesus elsket*, men boken viser seg sterkere som personlig reiseskildring enn som fagbok.

Av Einar Thomassen, professor i religionsvitenskap ved UiB

Hun er en gåtefull skikkelse, Maria fra Magdala. Evangeliene forteller at Jesus utvalgte tolv menn til sine disipler. Men de forteller også at det var kvinner i kretsen rundt ham, og Maria var den mest fremtredende. Maria Magdalena blir også det første vitnet til den tomme graven og den gjenoppståtte Jesus.

At evangeliene enstemmig gjør Maria til hovedvitnet om oppstandelsen, er oppsiktsvekkende, for det er vanskelig å tenke seg at en slik fortelling skulle være oppdiktet når evangeliene ellers legger så stor vekt på de mannlige disiplene. Det de forteller må ha skjedd, og Maria må ha stått Jesus svært nær.

Akkurat hvilket forhold de hadde, kan vi ikke vite. Men det såkalte Filipsevangeliet forteller at Jesus elsket henne mer enn de andre disiplene og ofte kysset henne «på munnen» (den eneste sannsynlige rekonstruksjonen av den koptiske teksten). Et eget Marias evangelium finnes også, der Jesus underviser Maria på tomannshånd og Peter blir sjalu på henne.

I middelalderen blir Maria fra Magdala identifisert med den syndige kvinnen i Lukas 7 og med Maria fra Betania, søsteren til Lasarus og Marta. Hun blir en helgen, som personifikasjonen av et kvinneideal: synderinnen som omvendte seg og hengivent underkastet seg sin frelser. Legendene florerer, hun får egne høytider, kirker og kapeller over hele Europa.

Personlig reise

Maria Magdalena pirret fantasien allerede i oldtiden, og hun fortsetter å gjøre det i dag. Nyoppdagede apokryfe evangelier der hun spiller en viktig rolle har utløst en hel litteratur om Maria Magdalena de senere årene, ofte båret av feministiske motiver, forståelig nok. Kristin Brandtsegg Johansens bok føyer seg inn i denne litteraturen og bygger på den i stor grad. Samtidig er dette en ganske personlig bok, som skildrer forfatterens egen undrende søken etter Magdalena-skikkelsen både som historisk person og som legendefigur.

Boken er ikke minst en reiseskildring. Brandtsegg Johansen har gitt seg avsted til Palestina, funnet frem til de unnselige restene av den lille landsbyen Magdala og vandret på veiene i Galilea der Jesus og Maria en gang satte sine føtter.

Hun har også fulgt sporene etter Magdalena-tradisjonene i Lilleasia, Italia og ikke minst Frankrike, alt sammen dokumentert med egne fargefotografier (av varierende kvalitet). Stedsbeskrivelser, legendestoff, historisk informasjon og idéhistoriske betraktninger føyes sammen med engasjement og innlevelse. Det er det blitt en fin og leseverdige bok av.

Feministisk agenda

Forfatteren har naturligvis en agenda: Hun vil løfte frem kvinnen Maria Magdalenas miskjente betydning for den tidlige kristendommen, og hun vil kritisere kirkens bruk av henne som et ensidig kvinneideal. Det fører iblant til overdrivelser, som når det hevdes at det var Maria Magdalena som oppfant kristendommen (251). Hvor avgjørende Marias vitnesbyrd var for troen på den gjenoppståtte Jesus, kan vi i ettertid ikke vite. Hvilken betydning hun tillia oppstandelsen er heller ikke kjent.

Men plagsom blir denne agendaen til syvende og sist ikke, for den oppveies av Brandtsegg Johansens nysgjerrighetsdrevne fascinasjon for selve det historiske stoffet og hennes glede over å formidle det.

Faglige svakheter

Et strengt faglig arbeid er boken ikke. Brandtsegg Johansen er ikke forsker, verken når det gjelder Det nye testamente, kirkehistorie eller religionshistorie. Det er jo en ulempe når man skriver såpass mye om hva som står i bibelens tekster eller i ulike apokryfe og gnostiske skrifter, og når man tar for seg kirkens kamp mot kjetterne eller den religionshistoriske konteksten for den første kristendommen.

Dermed blir det en del feil og unøyaktigheter underveis. Hun siterer den apostoliske trosbekjennelsen, men kaller den den nikenske (35-36). Keiser Domitian dømte vestalinner til døden fordi de motsatte seg ekteskap, sier hun (46); i virkeligheten ble de henrettet fordi de hadde brutt kyskhetsløftet. Forestillingene om antikkens mysteriereligioner (Mithras, Isis og Osiris, o.a.) er temmelig mangelfulle og videreformidler populære misforståelser om disse kultenes betydning for kristendommen (140, 167, 169, 176-77). At arianernes syn på Kristus ligner muslimenes syn på Muhammed (170), er svært misvisende: Arianerne benektet ikke at Sønnen var guddommelig, men anså ham som underordnet Faderen. Noen feil er vel bare glipper, som «halvbroren Jesus» (15); det skal være Jakob. Og når hun skriver «det femte Romerbrevet» (68) menes naturligvis Romerbrevets femte kapittel. En god del mer kunne nevnes. Man spør seg hvorfor forlaget ikke har engasjert en fagkonsulent. For det kan det ikke ha gjort.

Dette er i grunnen ganske synd. For boken har gode kvaliteter i forfatterens engasjement og skriveferdigheter. Den inneholder også mye interessant kulturhistorie, ikke minst om Magdalena-venerasjonen i middelalderen.

Hadde forlaget vært profesjonelt nok til å sørge for fagmessig kvalitetssikring, kunne boken også blitt pålitelig som historisk informasjonskilde om Maria Magdalena-skikkelsen og tradisjonene knyttet til henne. Det er den dessverre ikke blitt. Forfatteren hadde fortjent bedre.

LES MER: [På en glissen kirkebenk med Žižek](#) • [Paulus' brev](#) • [Paulus – universalismens tenker](#) • [Gamle bekjennelser i ny drakt](#) • [En Muhammed-reportasje](#)